

Філософія

УДК 1:008:930.85 (477) “2022/2025”

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17066645>

**Трансформація культурної політики України в умовах війни:
аналіз інституційної адаптації**

Ущапівський Олександр Миколайович,

аспірант першого року навчання, кафедра української філософії та
культури, філософський факультет, Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна,
<https://orcid.org/0009-0002-7988-6897>

Прийнято: 17.08.2025 | Опубліковано: 31.08.2025

***Анотація:** Метою статті є комплексне дослідження трансформацій культурної політики України в умовах воєнного стану, зокрема змін у функціонуванні державних і громадських інституцій, а також переосмислення пріоритетів культурного розвитку в умовах екзистенційної загрози. Актуальність теми зумовлена необхідністю наукового осмислення гуманітарного фронту опору, де культура постає не лише як інструмент комунікації чи збереження спадщини, а як чинник мобілізації ідентичності, психологічної стійкості та соціального згуртування.*

Методи дослідження поєднують історико-філософський аналіз концептів культури, інституціональний підхід до оцінки змін у політиці держави, герменевтичний аналіз змісту офіційних документів та культурних ініціатив, а також компаративний аналіз досвіду інших країн у подібних

кризових обставинах. Методи збору даних включали контент-аналіз офіційних звітів та нормативних документів, моніторинг медіа та соціальних мереж, аналіз публікацій і висловлювань представників культурної сфери, а також компаративний огляд міжнародного досвіду адаптації культурної політики в умовах кризи.

Емпіричну базу становлять офіційні звіти та аналітичні документи Міністерства культури та інформаційної політики України (2022–2024), законодавчі акти та нормативно-правові ініціативи в гуманітарній сфері, результати моніторингу активності громадських ініціатив, інтерв'ю та публікації митців, кураторів, експертів у сфері культури, а також база цифрових культурних практик, що збиралася у 2022–2025 роках через медіа, соціальні мережі та онлайн-архіви.

Основними результатами дослідження є виявлення ключових векторів інституційної адаптації: поява нових форм культурної дипломатії, активізація цифрових культурних практик, переорієнтація роботи музеїв, бібліотек, культурних центрів на підтримку армії та переселенців. Визначено, що в умовах війни культурна політика виконує не лише репрезентативну функцію, а й функцію гуманітарного опору, збереження смислової єдності суспільства, боротьби з дезінформацією та психологічним тиском. Особливу увагу приділено аналізу змін у законодавстві, зокрема впровадженню спрощених процедур підтримки культурних проєктів, переосмисленню понять «національної спадщини» та «інформаційної безпеки».

У висновках наголошено, що культурна політика України проходить етап глибокої переорієнтації — від нормативного адміністрування до гнучкої відповіді на соціальні та безпекові виклики. Формується нова модель культурного управління, що поєднує елементи децентралізації, мережевої взаємодії та кризового менеджменту. Такий підхід дозволяє не лише

забезпечити збереження національного культурного простору, а й сприяє його оновленню відповідно до викликів часу. Стаття демонструє потенціал культурної політики як інструменту стійкого розвитку, символічного спротиву та соціального відновлення в умовах війни.

Ключові слова: культурна політика, війна, інституційна адаптація, національна ідентичність, гуманітарна стійкість, державна стратегія, культура, громадянське суспільство, культурна дипломатія, законодавчі трансформації, воєнний стан.

Transformation of Ukraine's cultural policy in the wartime: analysis of institutional adaptation

Oleksandr Ushchapivskyi,

PhD student (1st year), Department of Ukrainian Philosophy and Culture,
Faculty of Philosophy, Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0002-7988-6897>

Abstract: *The purpose of this article is to conduct a comprehensive study of the transformations in Ukraine's cultural policy under martial law, focusing on changes in the functioning of state and civil institutions, as well as the rethinking of cultural development priorities in the face of existential threats. The relevance of the topic stems from the need to conceptualize the humanitarian front of resistance, where culture is no longer merely a tool for communication or heritage preservation, but a factor of identity mobilization, psychological resilience, and social cohesion.*

The research methodology combines historical and philosophical analysis of cultural concepts, an institutional approach to assessing changes in state policy, hermeneutic analysis of official documents and cultural initiatives, and a comparative examination of other countries' experiences in similar crisis

conditions. Data collection methods included content analysis of official reports and regulatory documents, monitoring of media and social networks, examination of publications and statements by cultural figures, and comparative review of international practices in cultural policy adaptation during crises.

The empirical base consists of official reports and analytical documents of the Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine (2022–2024), legislative acts and regulatory initiatives in the humanitarian sphere, monitoring data of civic initiatives, interviews and publications by artists, curators, and cultural experts, as well as a collection of digital cultural practices gathered between 2022 and 2025 from media, social networks, and online archives.

The main results of the study identify key vectors of institutional adaptation: the emergence of new forms of cultural diplomacy, activation of digital cultural practices, and the reorientation of museums, libraries, and cultural centers to support the military and internally displaced persons. It is emphasized that in wartime, cultural policy performs not only a representational function but also serves as a tool of humanitarian resistance, preserving the semantic unity of society, countering disinformation, and resisting psychological pressure. Special attention is given to legislative changes, particularly the introduction of simplified procedures for supporting cultural projects and the rethinking of concepts such as “national heritage” and “information security.”

The conclusion highlights that Ukraine’s cultural policy is undergoing a profound reorientation — from normative administration to a flexible response to social and security challenges. A new model of cultural governance is emerging, combining decentralization, network cooperation, and crisis management. This approach ensures not only the preservation of the national cultural space but also its renewal in line with contemporary challenges. The article demonstrates the potential of cultural policy as a tool for sustainable development, symbolic resistance, and societal recovery in wartime.

Keywords: *cultural policy, war, institutional adaptation, national identity, humanitarian resilience, state strategy, culture, civil society, cultural diplomacy, legislative transformations, martial law.*

Постановка проблеми. Сучасна культурна політика як сфера державного управління, що охоплює формування, реалізацію й моніторинг стратегій у галузі культури, у XXI столітті дедалі частіше зіштовхується з викликами, що не мають аналогів у попередні історичні епохи. Особливої загостреності ці виклики набувають у періоди глибоких соціально-політичних криз, серед яких війна — одна з найрадикальніших форм дестабілізації. В умовах повномасштабної збройної агресії Росії проти України, питання ефективного функціонування культурної політики постає як критично важливе не лише для збереження національної ідентичності, а й для забезпечення гуманітарної стійкості суспільства, інформаційної безпеки, репрезентації держави у міжнародному просторі та підтримки морального духу.

Війна не лише змінює пріоритети, але й примушує докорінно переосмислити роль культури та культурних інституцій у житті суспільства. У центрі проблемного поля опиняється питання про те, наскільки ефективно культурна політика здатна адаптуватися до умов екзистенційної загрози, у якій на карту поставлено не лише державний суверенітет, а й культурне буття народу. Водночас відсутність єдиної наукової парадигми щодо адаптивних моделей культурного управління в умовах війни створює потребу в теоретичному осмисленні змін, що відбуваються у цій сфері.

Незважаючи на зростання кількості публікацій з тематики культурного опору, роль культури у консолідації суспільства, культурної дипломатії, цифрових трансформацій у сфері мистецтва, досі не сформовано системної концепції інституційної адаптації культурної політики в умовах збройного

конфлікту. Наявні дослідження мають фрагментарний характер: одні зосереджуються на аналізі законодавчих змін, інші — на прикладах роботи окремих інституцій, ще інші — на питаннях нарративного спротиву, ідентичності або гуманітарної допомоги. Проте загальної узагальненої моделі, що інтегрувала б державні, громадські, цифрові та символічні елементи культурної політики, наразі не запропоновано.

Особливий виклик становить необхідність забезпечення балансу між нормативно-адміністративним управлінням та гнучкістю інституцій до нових функцій, як-от мобілізація культурних ресурсів для потреб армії, адаптація закладів культури до роботи з внутрішньо переміщеними особами, цифровізація культурної спадщини, протидія дезінформації та міжнародна комунікація через культуру. Усе це вимагає нових підходів до аналізу інституційної структури культурної політики.

У цьому контексті проблема полягає не лише у фіксації фактів змін, а у формулюванні узагальненої аналітичної рамки, яка б дозволила:

- оцінити ефективність адаптаційних механізмів на інституційному рівні;
- виокремити системні трансформації в цілях, функціях і пріоритетах культурної політики;
- виявити слабкі місця у нормативному та ресурсному забезпеченні галузі;
- обґрунтувати доцільність нових моделей управління культурою в умовах тривалого конфлікту.

З огляду на зазначене, дослідження трансформації культурної політики України в умовах війни набуває особливої актуальності — не лише як теоретичний аналіз окремого історичного періоду, але як внесок у формування нового підходу до гуманітарного управління в умовах гібридних загроз. Така постановка проблеми дозволяє не лише заповнити існуючу наукову прогалину, а й надати практичні рекомендації для державних і громадських інституцій у сфері культури. Це дослідження також є важливим елементом у

формуванні наукового дискурсу про роль культури в ситуаціях кризового переходу та екзистенційної небезпеки, що робить його релевантним як у національному, так і в міжнародному вимірі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні події, спричинені повномасштабним вторгненням РФ в Україну, сприяли активізації досліджень у сфері культурної політики, міжкультурної комунікації та гуманітарної безпеки. З'являються численні публікації, що розглядають культуру як один із ключових факторів спротиву, мобілізації, репрезентації та відновлення. Однак попри розширення міждисциплінарного поля, низка питань лишаються не до кінця осмисленими, зокрема щодо інституційної адаптації культурної політики в умовах війни.

У низці праць розглядається роль культури як інструменту міжнародної дипломатії та іміджевої підтримки. Дослідження Klavdienko [1, р. 148] і Yasiuk [2, р. 22] підкреслюють ефективність культурної дипломатії у формуванні позитивного іміджу України за кордоном. Автори акцентують на діяльності Інституту книги, Українського культурного фонду та мистецьких експозицій в Європі, однак лишаються в межах репрезентаційного виміру, не розглядаючи внутрішньополітичні зрушення.

У дослідженні Ivashchuk [3, р. 255] проаналізовано міжкультурну комунікацію як механізм формування культурного образу України, однак поза увагою залишаються зміни в нормативно-інституційному забезпеченні цієї політики. У роботі Kushnareva [4, р. 37] простежується еволюція українських культурних ініціатив за кордоном, однак недостатньо розкрито, як адаптуються організаційні моделі в середині держави.

Окрему групу становлять дослідження, що аналізують нові реалії функціонування культури під час повномасштабного конфлікту. У роботі Olzacka [5, р. 200] зосереджено увагу на викликах, які постають перед гуманітарним сектором у відповідь на гібридну агресію. Авторка аргументує

важливість культурної політики як елементу протидії інформаційній війні, однак не надає ґрунтовної типології механізмів інституційної адаптації.

Shvets [6, p. 94] акцентує на культурно-мистецьких практиках у процесі європейської інтеграції України, демонструючи значення культури як платформи для діалогу. Водночас бракує аналізу адаптацій культурних установ, які опинились у ситуації вимушеного переміщення, втрати ресурсів чи необхідності підтримки ЗСУ.

У дослідженні Arauzo-Carod & Moroz [7] розкрито вплив війни на культурні та креативні індустрії, де визначено економічні бар'єри, що виникають у прикордонних територіях. Проте робота обмежується макроекономічним аналізом і не враховує нові моделі кризового управління в культурному полі.

Проблематика мовної трансформації в умовах війни досліджується у препринті на arXiv [8], де аналізується зсув мовного вибору українців на платформі Twitter. Робота виявляє глибину змін у мовному середовищі, однак залишається поза рамками інституційного аналізу культурної політики як системної відповіді держави на гібридну війну.

Окрема увага в публікації Ober et al. [9] приділяється психоемоційному стану українських митців під час війни, що важливо для розуміння гуманітарної вразливості, проте відсутній зв'язок з інструментами публічної політики.

В українському науковому просторі спостерігається зростаючий інтерес до питання інституційної модернізації. Наприклад, Гололобов [10, с. 21] піднімає питання культурної дипломатії в умовах державотворення, однак аналіз не охоплює після 24.02.2022. У роботі Маслюкова [11, с. 5] розкрито культурологічні аспекти міжнародної співпраці, але без практичного аналізу ефективності впроваджених програм.

Плецан [12, с. 30] та Мельник [13, с. 157] роблять спроби інтегрувати європейські стратегії в українське культурне поле, проте не враховують виклики часу, пов'язані з децентралізацією, переміщенням інституцій та адаптацією до кризових умов.

Аналіз сучасної наукової літератури дозволяє виділити кілька важливих прогалин:

- Недостатнє вивчення адаптаційної спроможності культурних інституцій, зокрема музеїв, бібліотек, культурних центрів у зоні бойових дій.
- Відсутність цілісного аналізу змін у законодавстві, що регулює сферу культури в умовах воєнного стану.
- Недостатнє осмислення нових управлінських моделей, зокрема мережевої взаємодії, децентралізації та кризового менеджменту в галузі культури.
- Обмежена увага до взаємодії державних і громадянських інституцій в культурному полі.

У контексті виявлених прогалин, дана стаття пропонує комплексне осмислення інституційної трансформації культурної політики України в умовах війни, ґрунтуючись на емпіричних даних, офіційних звітах, аналізі нормативної бази та порівнянні з міжнародним досвідом. Запропонований підхід дозволяє розглядати культурну політику не лише як сферу ідентичності, але як систему стратегічного управління гуманітарною стабільністю, що реагує на виклики безпеки, соціальної згуртованості та національного відновлення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри зростаючий науковий інтерес до теми трансформації культурної політики України в умовах війни, залишається низка аспектів, які потребують подальшого вивчення та глибшого аналізу. Насамперед, слід відзначити недостатній рівень осмислення інституційного виміру змін, які відбулися у

структурі, функціонуванні та управлінні культурною сферою після початку повномасштабного вторгнення. У наявних дослідженнях переважно акцентується увага на репрезентативному рівні культурної політики — як засобу формування іміджу України, інструменту культурної дипломатії чи інформаційного опору. Водночас, питання адаптації внутрішніх інституційних механізмів залишаються на периферії наукової уваги.

Зокрема, не отримали достатнього аналізу нові форми взаємодії між державними органами, культурними інституціями та громадянським суспільством, що виникли у відповідь на кризу. Брак систематизованих даних про зміни в управлінських моделях, законодавчих регулюваннях, кадровій політиці та стратегічному плануванні в галузі культури обмежує можливість побудови повного уявлення про ефективність політик, запроваджених у воєнний час. Залишається невизначеним, у якій мірі ці зміни є ситуативною реакцією, а в якій — частиною формування нової моделі культурного управління, адаптованої до тривалих кризових умов.

Окремою невирішеною проблемою є обмежений емпіричний матеріал щодо реального функціонування культурних установ на місцях. Переважаюча частина публікацій базується на загальнодержавному або міжнародному рівнях аналізу, тоді як питання трансформації роботи регіональних музеїв, бібліотек, культурних центрів, їхніх адаптаційних стратегій до вимог безпеки, внутрішнього переміщення населення, цифровізації та мобілізації ресурсів залишаються практично недослідженими.

Також у сучасному науковому дискурсі не сформульовано цілісної моделі кризового управління в культурній політиці, яка б ураховувала специфіку гібридних загроз, інформаційного тиску та гуманітарних викликів. Не існує узагальненого бачення щодо довгострокових наслідків трансформацій для післявоєнного культурного розвитку, а також впливу

воєнних змін на процеси євроінтеграції, формування нових культурних ідентичностей та стратегій відновлення.

Ці прогалини мають істотне значення як для академічної, так і для прикладної сфери. Відсутність чітких орієнтирів у питаннях інституційної адаптації унеможлиблює ефективне стратегічне планування в секторі культури та знижує потенціал галузі у справі національної консолідації та гуманітарної безпеки. У контексті відбудови та європейської інтеграції важливо забезпечити глибоке розуміння, яким чином культурна політика здатна стати каталізатором стійкого розвитку та суспільного оновлення.

Пропоноване дослідження спрямоване на подолання зазначених прогалин шляхом комплексного аналізу інституційної адаптації культурної політики України в умовах війни. У фокусі уваги — механізми трансформації управлінських практик, інституційні зміни, формування нових моделей взаємодії між державою та культурними акторами, а також потенціал стійкого розвитку гуманітарної сфери в умовах тривалих викликів. Використання міждисциплінарного підходу, залучення аналітики офіційних документів, законодавчих змін, звітів профільних органів та громадських ініціатив дозволяє не лише заповнити існуючі аналітичні лакуни, а й розробити основи для подальших стратегічних досліджень і практичних рішень у сфері культурної політики.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цього дослідження є всебічний аналіз трансформації культурної політики України в умовах повномасштабної війни, зокрема через призму інституційної адаптації, культурної дипломатії, цифрових інновацій та переосмислення культурної ідентичності. Актуальність цього дослідження зумовлена масштабними змінами в соціокультурному середовищі країни, новими викликами для культурної сфери та необхідністю вироблення стратегії сталого розвитку культури у кризовий та посткризовий періоди.

У центрі дослідження перебуває прагнення зрозуміти, як саме державні та недержавні культурні інституції реагують на воєнні виклики, які механізми адаптації виявилися найбільш ефективними, та яким чином зміни в культурній політиці впливають на національну суб'єктність, міжнародну репрезентацію та соціальну згуртованість. Особливу увагу приділено аналізу взаємодії державної політики з ініціативами громадянського суспільства, а також міжсекторальній кооперації в культурному полі.

Методологія дослідження поєднує якісний і аналітичний підхід. Збір емпіричних даних здійснювався через:

- контент-аналіз офіційних звітів Міністерства культури та інформаційної політики України (2022–2024);
- вивчення нормативно-правових актів і рішень у сфері культури;
- моніторинг діяльності громадських ініціатив, що фіксувалися через цифрові платформи;
- збір і систематизацію публікацій, інтерв'ю та коментарів митців, культурних менеджерів, кураторів, а також експертів культурної сфери;
- аналітику цифрових культурних практик, зібраних у відкритих джерелах, соціальних мережах і онлайн-архівах.

Для аналізу даних було використано:

- герменевтичний аналіз змісту культурних ініціатив і законодавства;
- інституційний аналіз трансформацій у політиці управління культурною сферою;
- історико-філософський аналіз концептів культури, пам'яті та національної ідентичності;
- компаративний аналіз досвіду інших країн, що переживали військові конфлікти або гуманітарні кризи.

Цілі дослідження структуровано наступним чином:

1. Виявити ключові тенденції та виклики, які зумовили зміну підходів у культурній політиці України після початку повномасштабного вторгнення.
2. Проаналізувати форми інституційної адаптації культурної сфери, зокрема трансформацію управлінських моделей, механізмів підтримки митців, нових форматів взаємодії з громадянами та міжнародними партнерами.
3. Оцінити роль культурної дипломатії у формуванні позитивного міжнародного іміджу України, її здатність впливати на глобальні наративи та мобілізувати підтримку.
4. Розглянути феномен цифрової трансформації у сфері культури, включно з новими засобами презентації культурного продукту, архівації пам'яті та популяризації української ідентичності в цифровому просторі.
5. Обґрунтувати значення культури як інструменту консолідації українського суспільства та посилення внутрішньої стійкості у воєнний період.
6. Визначити перспективи та можливості культурної політики в умовах післявоєнного відновлення, а також запропонувати напрямки подальших досліджень у цій сфері.

Таким чином, дослідження має не лише описовий, а й прогностичний характер: воно спрямоване на розуміння, як досвід війни трансформує засади культурної політики, та які з цих трансформацій варто зберегти й інституціоналізувати у повоєнній Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну стало потужним каталізатором для перегляду парадигм культурного управління. Інституції, які раніше функціонували у межах бюрократичної логіки, вимушено трансформувалися в агентів швидкого реагування, координації гуманітарних ініціатив, а згодом — у розробників нових стратегій національного культурного відновлення. У

дослідженні Klavdienko наголошено, що адаптаційні практики стали основою для утворення “гнучкої інституційності”, де ключовими стали швидкість, децентралізація та партнерство з громадянським сектором [1, р. 149].

Інституційна адаптація також передбачає зміну самих принципів легітимації культурної політики. Якщо до війни державна культура часто сприймалася як інструмент “зверху-вниз”, то сьогодні вона дедалі більше базується на горизонтальних зв’язках, діалозі з місцевими громадами, художніми спільнотами та волонтерами. Це перегукується з теорією Бруно Латура про акторно-мережеву взаємодію, де культура постає як результат кооперації множинних суб’єктів — людей, об’єктів, наративів і технологій [21, р. 112].

Згідно з дослідженням Arauzo-Carod і Moroz, інституційна адаптація у прикордонних регіонах виявилася критичною для виживання культурного простору. Тут ідеться не лише про захист культурної спадщини, а й про створення нових осередків культурного життя — наприклад, культурні хаби для ВПО, мобільні театри, інтернет-радіостанції [7, online]. Саме в таких гібридних формах ми бачимо трансформацію культурної політики з “інституційної машини” на “інституційну екосистему”.

Пандемічний досвід 2020–2021 років, як стверджує Бек у концепті ризикованого суспільства, “навчив” інституції діяти в умовах непередбачуваності [20, р. 45]. Це стало цінним досвідом для культурної сфери, яка у 2022–2025 рр. вже володіла певними інструментами швидкої реакції, діджиталізації та дистанційної координації процесів.

Україна в останні роки продемонструвала винятковий приклад того, як культура може стати потужним політичним та дипломатичним ресурсом. Завдяки численним міжнародним проєктам, виставкам, ініціативам на кшталт “Culture Helps” або проєктам Українського інституту, культурна дипломатія перетворилася з додатку до “великої політики” на повноцінний інструмент

геополітичної боротьби. Як зазначає Olzaska, саме через культуру Україна здобула довіру міжнародних партнерів, привернула увагу глобальних медіа та досягла формування стійкого позитивного іміджу країни, що протистоїть агресії [5, р. 199].

Погляди Юргена Габермаса щодо “комунікативної дії” й “раціональності у взаєморозумінні” добре пояснюють механізм культурної дипломатії [15, р. 289]. Українські культурні продукти — фільми, література, мистецтво — виступають не як пропаганда, а як автентичне свідчення цінностей та болю нації. Саме це, за Габермасом, створює простір довіри, публічного резонансу та солідарності.

Значний внесок у цей процес роблять і недержавні ініціативи. Наприклад, культурні програми в межах Венеційської бієнале, участь українських музикантів у міжнародних фестивалях, визнання українських фільмів на Berlinale або Cannes. Усі ці кроки не лише промотують Україну, а й формують нову зовнішньополітичну ідентичність через мову культури. Ivashchuk справедливо вказує на роль цифрових посольств культури у Twitter, Instagram, де митці комунікують із глобальною аудиторією без посередників [3, р. 256].

Більше того, культурна дипломатія України в умовах війни демонструє гнучкість і мультиакторність. Поряд із офіційними структурами діють волонтерські ініціативи, проєкти від діаспори, освітні обміни. Як зазначає Kushnareva, така мережа стала основою для неформальної, але впливової “культурної коаліції” навколо України [4, р. 37].

Концепт “війни пам’ятей” (conflicting memories), розроблений П’єром Норою та Шломо Сандом, особливо актуальний для України, яка вибудовує власний наратив, часто протиставлений імперському [18, р. 10; 19, р. 122]. Українська культурна політика 2022–2025 рр. стала не лише інструментом

підтримки митців, а й полем глибокої рефлексії над травмою, втратами, героїзмом та відродженням.

Сьогоднішні художні акції, документальні фільми, література — це не лише творчість, а соціальний архів болю. Shvets наголошує, що мистецтво в умовах війни стало водночас актом свідчення, опору та терапії [6, р. 94]. Прикладом є масштабний архів “Мистецтво війни” (створений PinchukArtCentre), що фіксує сотні візуальних свідчень митців про війну.

У цьому контексті Фуко говорить про “археологію знання” — збереження фрагментів пам’яті, які чинять опір офіційній інтерпретації [16, р. 134]. Українська культурна політика сьогодні працює над створенням таких археологій: нові музеї війни, цифрові хроніки окупації, мистецькі простори в деокупованих містах.

Крім того, війна показала, що національна ідентичність в Україні поступово трансформується від етнокультурної до ціннісної. За даними опитувань Razumkov Centre, дедалі більше українців ідентифікують себе через спільний досвід спротиву, а не лише через мову, регіон чи походження [13, с. 157]. Культурна політика тут відіграє роль інтегратора — через програми для ветеранів, дітей війни, переселенців, а також завдяки децентралізованим ініціативам на рівні громад.

Цифрова трансформація стала не лише засобом виживання культури у воєнних умовах, а й потужною технологією впливу. Згідно з дослідженням “The Politics of Language Choice on Twitter”, зміна мовної поведінки українців у соцмережах — від переходу на українську до відмови від “нейтрального” контенту — є формою цифрового патріотизму [8, online]. Ця тенденція глибоко вплітається в цифрову культурну політику, яку активно підтримують держава, НУО та донори.

Водночас інфраструктура цифрової культури є полем битви за правду. Бурдье визначав поле культури як “місце символічного насильства і боротьби

за легітимність” [21, р. 48]. У цифровому просторі відбувається ця боротьба щодня — між українськими наративами, російською пропагандою, міжнародними інтерпретаціями. Такі платформи, як Museum of Civilian Voices (фонду Rinat Akhmetov Foundation), “Зруйнована культура” та інші — надають доступ до верифікованих свідчень, зберігаючи пам’ять та посилюючи репутацію України.

Нові технології (AR, VR, інтерактивні карти, хмарні архіви) також інтегруються в культурну політику. Український інститут розробляє віртуальні тури для зарубіжної аудиторії. Ініціатива “Мапа культурного спротиву” показує, які об’єкти культури знищені чи відновлені. Це не лише інструмент обліку, а й символ витривалості нації.

Разом з тим, цифровізація створює виклики. Зростає вразливість до атак, цифрових фейків, втрати даних. Культурна політика має враховувати потребу у створенні кіберкультурної інфраструктури — захищеної, децентралізованої, орієнтованої на майбутнє. Держава вже працює у цьому напрямі — зокрема, через підтримку цифрової трансформації закладів культури та фінансування ІТ-проектів у культурній сфері [12, с. 4].

З метою чіткої відповідності поставленим завданням, ключові аспекти аналізу у цьому дослідженні були розподілені за напрямками: (1) інституційна адаптація, (2) культурна дипломатія, (3) цифрова трансформація, (4) переосмислення ідентичності, (5) громадянська активність, (6) перспективи післявоєнного відновлення. Такий підхід дозволив послідовно зіставити емпіричні приклади з теоретичними підходами, забезпечуючи внутрішню логіку викладу.

Емпіричне підґрунтя дослідження включає контент-аналіз офіційних документів (законодавство, стратегії, звіти МКІП), тематичний аналіз інтерв’ю та публічних виступів українських митців і культурних менеджерів,

а також цифровий моніторинг культурних практик у соціальних мережах, онлайн-архівах та відкритих платформах.

Використані теоретичні концепції — Латура (акторно-мережева теорія), Габермаса (комунікативна дія), Бека (світ ризику), Бурдьє (поле культури), Фуко (археологія знання), Нори (місця пам'яті) — були застосовані як рамки інтерпретації відповідних сегментів емпіричних даних. Наприклад, взаємодія держави й громадянського суспільства в нових культурних форматах проілюстрована через поняття “гнучкої інституційності” Латура, а приклади цифрової дипломатії — через комунікативну дію за Габермасом. Усі теоретичні підходи було обрано відповідно до предмету дослідження, з метою уникнення декларативності чи надмірної абстракції.

Усі твердження про трансформацію культурної політики були підкріплені прикладами з практики: публічними виступами міністерства, культурними кампаніями (виставки, фестивалі, цифрові архіви), соціологічними опитуваннями (зокрема, Razumkov Centre), а також активністю діаспорних мереж. Ці джерела дозволяють не лише ілюструвати зміни, а й верифікувати рівень впливу тих чи інших механізмів на культурну політику в умовах війни.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило глибоку трансформацію культурної політики України в умовах повномасштабної війни. Актуальність теми обґрунтована не лише масштабом викликів, з якими зіштовхнулися культурні інституції, а й тим безпрецедентним потенціалом, який культура виявила як стратегічний ресурс опору, дипломатії, комунікації й відновлення. Мета дослідження — проаналізувати інституційну адаптацію культурної політики, окреслити її змістові вектори та висвітлити новітні практики культурної взаємодії — була повністю досягнута.

Результати показали, що інституційна сфера культури в Україні перейшла від інерційного функціонування до гнучкої, кризостійкої та

мультиакторної моделі. Культурна дипломатія в умовах війни набула нового змісту — вона стала не просто каналом міжнародного представництва, а й способом формування суб'єктності країни на глобальному рівні. Формування нової національної ідентичності, осмислення колективної травми, побудова наративів пам'яті — усе це перетворює культуру на критично важливий інструмент державної і громадянської мобілізації.

Особливо вагомим виявився компонент цифрової трансформації: нові медіа, інструменти архівації пам'яті, інтерактивні платформи та віртуальні виставки суттєво розширили рамки культурної присутності України у світі. Такі процеси не лише відповідають сучасним викликам, а й закладають підвалини для культурної модернізації у післявоєнний період.

Водночас дослідження засвідчило і певні обмеження. Зокрема, відсутність системного фінансування, незбалансованість між центром і регіонами, а також ризики надмірної диджиталізації без достатнього захисту даних залишаються суттєвими бар'єрами.

Практичні рекомендації:

1. Розробка інтегрованої культурної стратегії післявоєнного відновлення, яка б включала механізми кризового управління, підтримки культурної спадщини та інституційного розвитку на регіональному рівні.

2. Інституціоналізація цифрових практик, які довели свою ефективність у період війни: створення національного хабу цифрової культури, підтримка незалежних архівів, освітніх платформ та інтерактивних форм комунікації.

3. Посилення міжнародної культурної дипломатії через створення культурних місій, підтримку мистецьких резиденцій за кордоном та систематичну комунікацію про культурні події України на глобальних платформах.

4. Запровадження програм психосоціальної реабілітації через культуру, особливо для внутрішньо переміщених осіб, ветеранів та громад, що зазнали окупації чи руйнувань.

5. Підтримка локальних ініціатив: надання мікрогрантів для регіональних культурних центрів, громадських організацій та незалежних кураторських об'єднань.

6. Налагодження міжсекторальної взаємодії (культура — освіта — медіа — ІТ) задля створення стійкої інфраструктури креативної економіки та культурного підприємництва.

Перспективи подальших досліджень передбачають детальніший аналіз окремих векторів — зокрема, ефективності культурної дипломатії у форматі “м’якої сили”, соціокультурної інтеграції внутрішньо переміщених осіб через культурні практики, а також ролі культури у відновленні довіри до інституцій. Не менш важливим є вивчення досвіду децентралізованих ініціатив та потенціалу міжсекторальної співпраці між культурною, освітньою, ІТ- та медіасферою.

Отже, дослідження засвідчило, що сучасна культурна політика України в умовах війни — це не лише адаптація до обставин, а глибока трансформація з потенціалом до сталого розвитку та інституційного переосмислення. Саме культура сьогодні є полем, на якому формується майбутнє української державності, єдності та міжнародного іміджу.

Список використаних джерел

1. Klavdienko S. Cultural Diplomacy of Ukraine in Conditions of War // Language – Culture – Politics. – 2024. – No. 1. – P. 147–159. DOI: 10.54515/lcp.2024.1.147-159
2. Yasiuk T. Cultural Diplomacy in International Communications of Ukraine // Kelm Journal. – 2023. – No. 4. – P. 22. DOI: 10.51647/kelm.2023.4.22

3. Ivashchuk A. Cross-cultural communications in shaping the cultural image of Ukraine in the international information environment // *Amazonia Investiga*. – 2024. – Vol. 13, No. 84. – P. 251–263. DOI: 10.34069/AI/2024.84.12.16
4. Kushnareva M. Ukrainian Cultural Diplomacy during the War Time: Experience, Issues, Prospects // *Naukovi praci Nacional'noi biblioteki Ukraïni imeni V. I. Vernads'kogo*. – 2023. – No. 67. – P. 35. DOI: 10.15407/np.67.035
5. Olzacka E. The development of Ukrainian cultural policy in the context of Russian hybrid aggression against Ukraine // *International Journal of Cultural Policy*. – 2023. – Vol. 30, No. 2. – P. 195–210. DOI: 10.1080/10286632.2023.2187053
6. Shvets M. Cultural and artistic practices of Ukraine in the context of European integration processes: Current state // *Culture and Contemporaneity*. – 2024. – Vol. 26, No. 2. – P. 89–98. DOI: 10.63009/cac/2.2024.89
7. Arauzo-Carod J.-M., Moroz S. Cultural and creative industries and border effects: an approach for Ukraine under war conditions // *Journal for Cultural Research*. – 2025. – [Early Access]. DOI: 10.1080/14797585.2025.2477521
8. The Politics of Language Choice: How the Russian–Ukrainian War Influences Ukrainians' Language Use on Twitter // *arXiv preprint*. – 2023. – [Online First]. DOI: 10.48550/arXiv.2305.02770
9. Ober J., Rusakov S., Matusevych T. The effects of the war in Ukraine on the environment of Ukrainian artists: An evaluation by a diagnostic survey // *Media, War and Conflict*. – 2024. – [Online First]. DOI: 10.1177/17506352241269604
10. Гололобов С. М. Культурна дипломатія як складова державної політики у сфері культури на сучасному етапі українського державотворення // *Публічне управління та регіональний розвиток*. – 2022. – № 18. DOI: 10.34132/pard2022.18.04

11. Маслюкова І. Міжнародне співробітництво у сфері культури в умовах російсько-української війни: культурологічний аспект // Українські культурологічні студії. – 2023. – Вип. 1(12). DOI: 10.17721/UCS.2023.1(12).01
12. Плещан Х. В. Становлення та розвиток інституційної спроможності діяльності креативних індустрій в Україні: культурологічний аналіз // Культурологічний альманах. – 2022. – Вип. 3. DOI: 10.31392/cult.alm.2022.3.30
13. Мельник Ю. П. Інтегративні моделі адаптації стратегії розвитку культурної політики ЄС в українській культурі // Актуальні проблеми філософії та соціології. – 2023. – Вип. 42. – С. 156–162. DOI: 10.32782/apfs.v042.2023.26
14. Dewey J. *Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education*. – New York: Macmillan, 1916. – 434 p.
15. Habermas J. *The Theory of Communicative Action*. – Boston: Beacon Press, 1984. – Vol. 1. – 512 p.
16. Foucault M. *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972–1977*. – New York: Pantheon Books, 1980. – 270 p.
17. Bauman Z. *Liquid Modernity*. – Cambridge: Polity Press, 2000. – 228 p.
18. Nora P. *Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire* // *Representations*. – 1989. – No. 26. – P. 7–24.
19. Sand S. *The Invention of the Jewish People*. – London: Verso, 2009. – 332 p.
20. Beck U. *Risk Society: Towards a New Modernity*. – London: Sage, 1992. – 260 p.
21. Bourdieu P. *The Field of Cultural Production: Essays on Art and Literature*. – New York: Columbia University Press, 1993. – 322 p.

22. Taylor C. The Politics of Recognition // Gutmann A. (ed.). Multiculturalism: Examining the Politics of Recognition. – Princeton: Princeton University Press, 1994. – P. 25–73.

23. Anderson B. Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. – London: Verso, 2006. – 240 p.

24. Міністерство культури та інформаційної політики України. Звіт про діяльність Міністерства культури та інформаційної політики України за 2022 рік [Електронний ресурс]. – Київ, 2023. Режим доступу: <https://mcsc.gov.ua/news/?s=звіт> (дата звернення: 19.06.2025).

25. Верховна Рада України. Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки культури в умовах воєнного стану” № 2123-IX від 15.03.2022 [Електронний ресурс]. – Відомості Верховної Ради України, 2022, № 12. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#Text> (дата звернення: 19.06.2025).

26. Український культурний фонд. Звіт за 1 квартал 2023 [Електронний ресурс]. – Київ: УКФ, 2023. – 25 с. Режим доступу:

1. https://ucf.in.ua/storage/docs/22052023/%201%20квартал%202023_878bec59504e01640c8d0880b6a2461e9ad6802f.pdf (дата звернення: 19.06.2025).

27. Центр Разумкова. Ідентичність українців у період війни: результати загальнонаціонального опитування [Електронний ресурс]. – Київ, 2023. Режим доступу: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia> (дата звернення: 19.06.2025).